

3. GAIA: “Obligaziozko erlazioaren subjektuak”

LABURPENA: I. Obligaziozko erlazioaren alderdiak eta subjektuak.-1. Kontzeptua. -2. Gaitasuna. -3. Subjektu aniztasuna. -II. Obligaziozko erlazioaren subjektuak zehaztea. -III. Hartzekodunaren posizioa. -1. Kreditu-eskubidearen kontzeptua eta izaera juridikoa. -2. Kreditu-eskubidearen edukia. -2.1. Hartzekodunaren ahalmenak. -2.2. Hartzekodunaren betebeharrak. -IV. Zordunaren posizioa. -1. Zorraren kontzeptua. -2. Zorraren egoera. -2.1. Zordunari dagozkion betebeharrak. -2.2. Zordunaren ahalmenak.

ARAUDIA: EKko 10. art.; KZeko 1.088., 1.094., 1.097., 1.099., 1.104., 1.111., 1.137., 1.138., 1.139., 1.176., 1.258. eta 1.911. art.; PZLko 727. art.

I.- OBLIGAZIOZKO ERLAZIOAREN ALDERDIAK ETA SUBJEKTUAK: KONTZEPTUA, GAITASUNA ETA SUBJEKTU ANIZTASUNA

1. Kontzeptua

Obligaziozko erlazio juridikoa pertsonen artekoa da. Jakina da halako erlazio juridikoak *bi leku* edo *alderdi* kontrajartzen dituela: alde batetik, *zordunarena*, obligazio bat bere gain hartzen duena; bestetik, *hartzekodunarena*, zordunari bere gain hartutako obligazioa galdatzeko eskubidea duena, alegia. Baten zorrak bestearen eskubidea sortzen du, eta haren eskubideak haren zorrean du funtsa edo oinarria. Korrelazioa zuzena da bi posizio juridikoen artean.

<i>HARTZEKODUNA</i>	<i>ZORDUNA</i>
-Kreditu eskubidea	-Obligazioa (KZeko 1.088. art)

Hala, zordunak KZeko 1.088. artikulua iragartzen dituen ekintzetariko bat burutu beharko du bere gain duen obligazioa betetzeko. Jarrera positiboa edo negatiboa izan daiteke, hots, zerbait ematea, egitea edo ez egitea, hain zuzen ere. Hartzekodunak, obligazio hori dela-eta, zordunari hori betearazteko ahalmena du, bere alde duen kreditu-eskubidea dela medio. Zordunaren oinarritzko prestazioaz gain, halaber, ordenamenduak posizio juridiko bakoitzari **betebehar eta eskubide osagarri** batzuk eransten dizkio, oinarritzkoen garapen zuzena ziurtatzearren (KZeko 1.502., 1.486. eta 1.094. artikulua, adibide gisa). Aurrerago aztertuko ditugu zehaztasunez, hartzekodunaren eta zordunaren posizio juridikoak banan-banan jorratzerakoan.

Bestalde, esan beharra dago ezen, obligaziozko erlazioetan bi parte dauden arren, hartzekoduna eta zorduna, gerta daitekeela hartzekoduna zorduna izatea eta alderantziz. Adibide bikaina salerosketa kontratuan dugu: saltzailea zorduna eta hartzekoduna da, eroslea baita. Saltzaileak gauza emateko obligazioa du eta prezioa erreklamatzeko eskubidea; zordunak, berriz, prezioa ordaintzeko obligazioa eta gauza eskuratzeko eskubidea. Bi parte daude, bai, baina biak dira, aldi berean, bestearekiko zordun eta hartzekodun (KZeko 1.445. art).

Baina, obligaziozko erlazioak bi parte edo alderdi dituela esaten dugunean, horrek ez du esan nahi erlazioan bi subjektu edo pertsona soilik daudela. Batzuetan, bi alderdiok pertsona batek baino gehiagok osatzen dituzte: alderdi zorduna subjektu batek baino gehiagok osatzen dute, hots, zordun bat baino gehiago dago. Hartzekodunaren posizioarekin, gauza bera gerta daiteke, bat baino gehiago egotea. Bi parte daude, beraz, hartzekoduna eta zorduna, baina, agian, subjektu bat baino gehiago. Alegia, alderdia eta subjektua ez dira gauza bera. Aukera bat besterik ez da, hala ere. Hartzekodun eta zordun bakarra egon daiteke, edo **subjektu-aniztasuna**. Aniztasun hori, halaber, obligaziozko erlazioaren hasieratik gerta daiteke, sorreratik, edo gerora, erlazioaren beste fase batean. Aurrerago ikusiko dugu subjektu-aniztasunak zer aukera eskaintzen dituen alderdiaren barne-antolaketa dagokionez, hain zuzen.

Atal honekin bukatzeko, **hirugarrenari** egin beharko diogu erreferentzia. Jakina da, lehenengo gaian aipatu baikenuen, obligaziozko erlazioa erlatiboa dela, hots, printzipioz, horren parte direnen artean jaio, garatu eta iraungi egiten dela eta ez diela hirugarrenei eragin zuzenik sortzen. Horregatik, obligaziozko erlazioaren parte ez diren guztiei hirugarren deitzen zaie, harremanaren parte ez direla azpimarratzeko. Hala ere, batzuetan, hirugarrenek badute erlazioarekin jo-punturen bat, funtzio bat edo beste betez, zuzenki edo zeharka:

- 1) Batzuetan, obligaziozko erlazioaren objektua den ekintza, zordunaren esku geratzen dena, hirugarren baten onurarako ezartzen da. Hirugarren baten aldeko kontratua deitzen zaio horri, eta KZeko 1.257. artikulua jasotzen du. Kasu horretan, zordunak hirugarrenaren alde bete behar du emateko, egiteko edo ez egiteko obligazioa, lehenago hirugarren horrek obligazioa onartu badu, noski.
- 2) Bestetan, obligaziozko erlazioak zeharkako eragina izaten du hirugarren batzuen ondarezko eremuan. Pentsa dezagun, adibidez, zordunaren obligazioa beteko dela bermatzen dutenengan (hipotekatzailea, fidatzailea...). Hirugarren horiek badute, parte ez diren arren, obligaziozko erlazioan funtzio juridiko bat.

- 3) Eta, oro har, hirugarrenei buruz ari garenean, ezin dezakegu, horiekiko, erlazioaren aurkagarritasuna ahaztu. Nahiz eta obligaziozko erlazioaren parte ez izan, harremanak eragina izaten du hirugarren batzuengan, erlazioak bateraezintasunak ere badakartzalako (adb: kontratu bat eskusiban bada, futbolari batek futbol klub zehatz batekin duena, beste klubei ateak itxi egiten dizkie, futbolariak ezin baitu modu eskusiboan klub baten baino gehiagotan aritu).

2. Gaitasuna

Zer gaitasun galdatzen du ordenamendu espainiarrak obligaziozko erlazio baten hartzekodun edo zordun izateko? Erlazioaren parte izateko ez da aparteko gaitasunik behar. Nahikoa da pertsona orok duen gaitasun juridikoa izatea, hots, eskubide eta betebeharren titular izateko ahalmena. Pertsona izatea eta nortasun juridikoa izatea nahikoa da, beraz, hartzekoduna edo zorduna izateko, pertsona fisikoa zein juridikoa (KZeko 38.1. art). Eta, eremu honetan, jakina da ez dagoela ezberdintasunik arrazari, ideologiari, adinari zein sexuari dagokionez. Hala agintzen du EKren 14. artikulua.

Gauza ezberdina da, hala ere, hartzekodun edo zordun gisa tartean dauden eskubideak eta obligazioak esparru juridikoan egikaritzeko galdatzen den jarduteko gaitasuna. Hori bai, obligaziozko erlazioaren araberakoa izango da, eta, kasuz kasu, jarduteko gaitasun jakin bat galdatuko zaio hartzekodunari edo zordunari, bere posizioak dakartzan prestazio zein kredituak egikaritzeko. Galdatutako jarduteko gaitasuna ez duenak ordezkariak beharko ditu, gurasoak edo tutoreak, alegia.

3. Subjektu-aniztasuna

Lehenago esan dugu, jada, erlazioan bi parte dauden arren, hartzekoduna eta zorduna, alderdi bakoitzaren barruan subjektu bat baino gehiago egon daitekeela. Hartzekodunaren posizioan, pertsona fisiko zein juridiko bat baino gehiago egon daiteke, eta zordunaren posizioan, beste horrenbeste. Hartzekodunak bat baino gehiago badira, denak izango dira kreditu-eskubidearen titularrak. Eta zordun bat baino gehiago badago, denak izango dira obligatuak eta erantzuleak, hartzekodunarekiko edo hartzekodunekiko. Hala ere, zordun eta hartzekodun guztien parte-hartzeak ez du zertan bera izan. Proporzio ezberdinetan izan daitezke hartzekodun edo zordun.

Titularkidetasun hori antolatzeke, bai hartzekodunaren bai zordunaren posizioan, ordenamendu espainiarrak hiru sistema ezberdin eskaintzen ditu. Aurrerago aztertuko ditugun arren, hona hemen sistema horien definizio laburra:

- a) **Zor edo kreditu partziarioak:** KZeko 1.138. artikuluan jasotzen da kasu hori. Zordunek edo/eta hartzekodunek hipotesi hori aukeratzen badute, bakoitzak bere zati bereizia izango du: *El crédito o la deuda se presumirán divididos en tantas partes iguales como acreedores o deudores haya, reputándose créditos o deudas distintos unos de otros.* Hartzekodun bakoitzak bere kreditua kudeatuko du eta zordun bakoitzak bere obligazioa, alegia.
- b) **Zor edo kreditu mankomunatuak:** KZeko 1.139. artikuluan jasotzen da kasu hori. Hartzekodunek zordun talde osoari galdatu beharko diote obligazioa, eta zordunak ezingo dira, 'askatu' ez badute obligazioa talde gisa exekutatzeko: *si la división fuere imposible, sólo perjudicarán al derecho de los acreedores los actos colectivos de éstos, y sólo podrá hacerse efectiva la deuda procediendo contra todos los deudores.* Posizio juridiko bakoitzak talde batek bezala funtzionatu beharko du, beraz.
- c) **Zor edo kreditu solidarioak:** KZeko 1.137. artikuluan aurreikusten da hipotesi hori. Hartzekodun bakoitzak edozein zorduni galda diezaioke obligazio osoa betetzea, eta zordunek (edo zordun bakar batek) edozein hartzekodunekiko bete dezakete obligazioa. Beraz, bai alde aktiboan baita pasiboan ere, edozein izan daiteke galdatzailea edo galdatua. Gerora, beren artean egin beharko dituzte kontuak, bakoitzak kredituan edo zorrean duen proportzioari erreparatuta.

II.-OBLIGAZIOZKO ERLAZIOAREN SUBJEKTUAK ZEHATZTEA

Lehenago esan dugun bezala, obligaziozko erlazioak pertsonen artekoak dira, pertsona fisikoen zein juridikoen artekoak. Aurreko baieztapenetik erraz ondoriozta daiteke, beraz, obligaziozko erlazioaren subjektuak, zehatzak direla: identifikatuta daude. Hartzekodunak badaki nor den zorduna eta alderantziz.

Baina batzuetan ez da horrela gertatzen. Obligaziozko erlazioa jaiotzen denean, subjektu batzuk zehaztu gabe egon daitezke, aurrerago zehaztuko baitira. Normalean, kontratuan bertan zehazten dira subjektu ezezagun horiek zehazteko irizpideak. *Zeharkako zehaztapena* deitzen zaio horri.

Egia esan, zeharkako zehaztapen horren kategoriapean, hainbat kasu sartzen dira. Aipa ditzagun batzuk, laburki bada ere:

- 1) Batzuetan, *jarraikako zehaztapen* bat da. Hipotesi horretan, zehaztapena pertsona batek gauza edo dokumentu batekiko posizioaren arabera izango da. Adibidez, eramaileari ordaintzekoak diren balore-tituluekin gertatzen dena. Azken

eramaileak kobratuko du txekia edo letra, eta horrek eskubidea egikaritu arte ez dugu jakingo nor den. KZeko 599. artikulua jasotzen duen hipotesiak ere zentzu bera du: *Si el dueño del predio sirviente se hubiere obligado, al constituirse la servidumbre, a costear las obras necesarias para el uso y conservación de la misma, podrá librarse de esta carga abandonando su predio al dueño del dominante*. Hala, une horretan, lursail zerbitzariaren jabe denak izango du zortasuna egoki kontserbatzeko betebeharra, baina ezingo da jakin, aldez aurretik, lursail horrek etorkizunean izango dituen jabe guztiak nor izango diren.

- 2) Bestetan, hartzekoduna nor izango den ezin da aldez aurretik zehaztu. Adibidez, saria emateko promesa publikoaren edo eta saridun lehiaketaren hipotesian. Promesa egiten duena ezaguna izango da, baita lehiaketaren antolatzailea ere. Baina horiek zordunak dira, hots, saria emateko obligazioa bere gain hartzen dutenak. Hartzekoduna, berriz, emaitza lortu edo eta lehiaketa irabaziko duena izango da, eta, ordura arte, ezin izango da nor den jakin.
- 3) Zenbait kasutan, zehaztugabetasuna erlatiboa da, *zehaztear dagoen hirugarrenaren aldeko kontratuan* gertatzen den bezala. Kasu horretan, hasieratik, subjektuak zehatzak dira, baina alde batek aurrerago hirugarren onuradun bat izendatzeko eskubidea erreserbatu egiten du. Hasieratik, beraz, alderdiak eta subjektuak zehatzak eta ezagunak dira baina, ondorengo fase batean, subjektu batzuk aldatu egingo dira, hirugarren ezezagun batek erlazioaren parte den subjektu baten postua hartuko baitu.

III.-HARTZEKODUNAREN POSIZIOA: KONTZEPTUA, IZAERA JURIDIKOA ETA EDUKIA

1. Kontzeptua eta izaera juridikoa

Hartzekodunak obligaziozko erlazioan duen posizioa elementu batek finkatzen du: kreditu-eskubidea. Jakina da hartzekodunak botere-posizio bat duela obligaziozko erlazioan, kreditu-eskubideak zordunari horrek bere gain hartutako obligazioa bete dezan galdatzeko ahalmena ematen baitio.

Hartzekodunaren eskubidearen objektua ez da, hala ere, zorduna bera. EKren 10. artikulua argi uzten du pertsona ezin daitekeela eskubide baten objektu izan, subjektu baizik. Hartzekodunaren ahalmena edo boterea zordunaren jarrera zehatza galdatzekoa da. Zordunaren portaerarekiko du ahalmen zehatz hori hartzekodunak, ez zordunaren pertsonarekiko. Zordunak obligazioa bete egiten badu, hartzekodunaren eskubidea ase geratuko da. Hark betetzen ez badu, berriz, hartzekodunaren eskubidea urratuta geratuko da, eta horrek judizialki

galdatau ahalko dio zordunari obligazioa betetzea, eta hori posible ez bada, dagokion kalte ordaina.

Doktrinak argi utzi du hartzekodunaren kreditu-eskubidea **eskubide subjektiboa** dela. Izan ere, eskubide subjektiboa *gauza batekiko boterea edo pertsona bati, norbere interesetan, portaera zehatz bat galdatzeko ahalmena ematen duen zilegitasun autonomoa eta bateratua* da. Ezaugarri horiek betetzen ditu kreditu-eskubideak, hartzekodunari bere interesetan zordunari obligazioa bete dezan galdatzeko ahalmena ematen dio-eta.

2. Edukia

Hartzekodun ororen kreditu-eskubidearen edukia, botere bateratua den heinean, zenbait ahalmenez eta zenbait betebeharez osatuta dago, zordunaren posizio juridikoarekiko oreka mantentzearen. Ikus ditzagun.

Ahalmenak

- 1) Zordunari **obligazioa bete dezan galdatzea**. Hala ezartzen du Kode zibilak, emateko, egiteko edo ez egitekoak diren obligazioetarako. Ematekoei dagokienez 1.096. artikulua: *Cuando lo que deba entregarse sea una cosa determinada, el acreedor, independientemente del derecho que le otorga el artículo 1.101, puede compeler al deudor a que realice la entrega*. Egitekoei bagagozkio, 1.098. artikulua: *Si el obligado a hacer alguna cosa no la hiciere, se mandará ejecutar a su costa. Esto mismo se observará si la hiciere contraviniendo al tenor de la obligación. Además podrá decretarse que se deshaga lo mal hecho*. Ez egitekoak, berriz, 1.099. artikuluan jasotzen dira: *Lo dispuesto en el párrafo segundo del artículo anterior se observará también cuando la obligación consista en no hacer y el deudor ejecutar lo que le había sido prohibido*.
- 2) Zordunak bere kabuz obligazioa betetzen ez badu, hartzekodunak **akzio judiziala** izango du bere esku epailearen aurrean zordunari obligazioa betetzeko aginduz. Akzioa aintzat hartzen bada, epai bat egongo da eta zorduna kondenatuko dute obligazioa betetzera. Hala ere, betetzen ez badu, jakina da ondarezko erantzukizuna duela zordunak hartzekodunarekiko (KZeko 1.911. art). Epaia exekuziozko titulua denez gero, hartzekodunak zordunaren ondarearen kontra jotzeko eskubidea izango du, bere kreditua asetzeko, horretarako zordunaren ondasunak bahitu eta enkante publikoan saldu behar badira ere.
- 3) Gerta daiteke, hala ere, zordunak, bere ondarea xahutzeko eta hartzekodunaren eskuetatik urruntzeko, horren eskubideari iruzur eginez, bere ondasunak beste norbaiti dohainik

xedatzea edota, kostubidez; eskuratzaile berriak xedatzailea hartzekodunarekin zorretan dagoela jakinik. Eskuratzaileak informazio hori ez badu eta ondasun horiek eskuratzen baditu, hartzekodunak ezingo luke transmisio-operazio horien aurka ezer egin. Baina dohainik eginiko eskualdaketa bada edota kostubidezkoa izanik eskuratzaileak zorren berri badu, orduan hartzekodunak badu operazio horiek aurkatzeko eskubidea, zordunaren kaudimena mantentzearen. Zehazki, aurrerago ikasiko ditugun bi akzio izango lituzke kasu horretan hartzekodunak: **subrogazio-akzioa** (KZeko 1.111. art) eta **errebokazio-akzioa** (KZeko 1.111., 1.291.3, 1.292., 1.297. eta 1.298. art). Lehenengoaren bidez, hartzekodunak zordunarenak diren akzioak eta eskubideak egikari ditzake, txit pertsonalak direnak izan ezik; bigarrenak, berriz, hartzekodunari bere eskubideari iruzur egin nahian egin diren operazioak ezeztatzeko aukera ematen dio.

- 4) Aurreko atalean aztertutako akzioak zordunaren ez betetzeak sorrarazten baditu, badaude beste **ahalmen prebentibo batzuk** hartzekodunaren esku, zordunak obligazioa betetzeko ziurtatzeko prestatu direnak: zordunari obligazioa betetzeko emandako epea kentzea (KZeko 1.129. art); kasu batzuetan zordunaren ondasunak prebentiboki bahitzea (PZLko 727. art.), edota ondasunen gordailu judiziala eskatzeko aukera izatea zordunaren aurkako epaiketak dirauen bitartean (KZeko 1.785. art).
- 5) Hartzekodunak, kreditu-eskubide baten titular den heinean, **eskubide hori xeda** dezake, salduz, dohaintzan emanaz edo eta eskubide erreal baten bidez kargatuz.

Betebeharrak

Jarrera-betebeharrak dira horiek, kargak, hartzekodunaren interesen onurarako ezartzen baititu ordenamenduak. Ez dira betebeharrak juridikoak, eta ezin zaizkio judizialki galdatu hartzekodunari. Baina, betetzen ez baditu, nolabait, haren kalterako izango da. Fede onaren printzipiotik eratortzen direla ondoriozta dezakegu.

KZeko 1.258. artikulua formulatzen du printzipioaren isla: *Los contratantes se obligan no solo al cumplimiento de lo expresamente pactado, sino también a todas las consecuencias que, según su naturaleza, sean conformes a la buena fe, al uso y a la ley.* Hartzekodunak fede onez jokatzeko beharra daukala argi dago, beraz. Adibide gisa, KZeko 1.176. artikulua jasotzen duen hipotesia dugu: *Si el acreedor a quien se hiciera el ofrecimiento de pago se negare sin razón a admitirlo, el deudor quedará libre de responsabilidad mediante la consignación de la cosa debida.* Hartzekodunak bere esku dagoena egin behar du zordunak obligazioa betetzeko, horretarako justifikatu gabeko oztoporik ipini gabe.

Ezberdinak dira, edonola ere, negozio zehatz batetik hartzekodunaren gainean eror daitezkeen kargak, batez ere atxikipen-kontratuen eremuan kontsumitzaileei ezartzen zaizkienak. Horiek ere orekatuak izan behar dute eta fede onean oinarrituta egon. Baina hipotesi ezberdinak dira.

IV.-ZORDUNAREN POSIZIOA: KONTZEPTUA, IZAERA JURIDIKOA ETA EDUKIA

1. Kontzeptua eta izaera juridikoa

Obligaziozko erlazioaren funtsezko elementua da *zorra*. Zorrak zordunak bere gain hartzen duen obligazioaren objektua islatzen du, hots, zerbait emateko, egiteko edo ez egiteko beharra. Zorrak erlazioaren alderdi pasiboa identifikatzen du, kreditu-eskubideak alderdi aktiboa finkatzen duen bezala.

Zordunak bere gain hartutako obligazioa betebeharrak juridiko bat dela jakina da. Itundutakoa betetzen ez badu, ordenamenduak ezartzen dituen ondorio juridikoak jasan beharko ditu zordunak. Hala ere, badakigu hartzekodunak ezin duela hura betetzera behartu, ezta epaileek ere. Zordunaren duintasuna eta askatasuna zorren eta obligazioaren gainetik daude, eta obligazioa ez betetzeak ez du eskubide horien esparruan eraginik izango. Bai, ordea, zordunaren ondarezko eremuan, jakina baita zordunak bere obligazioez duen ondare guztiarekin erantzuten duela, orain duenarekin eta etorkizunean izango duenarekin ere bai (KZeko 1.911. art). Gainera, ez betetzeak hartzekodunari kalte ordaina galdatzeko aukera ematen dio (KZeko 1.101. art), baita kontratua suntsiarazteko ere (KZeko 1.124. art). Zordunak, beraz, 'askatasuna' du obligazioa ez betetzeko, baina askatasun horrek ondarezko erantzukizuna izango du atzetik, hartzekodunak hala galdatzen badu.

2. Edukia

Betebeharrak

- 1) Obligazioaren objektu den prestazioa burutu behar du zordunak, hartzekodunaren alde zerbait ematea, egitea edo ez egitea, KZeko 1.088. artikulua xedatzen duen bezala. Prestazioa egoki burutzeko beharrezkoa den jarrera hartu beharko du zordunak, jarrera arduratsua, alegia.
- 2) Aurreko funtsezko obligazioaz gain, hartzekodunarekin gertatzen zen bezala, zordunak baditu bere gain jarrera-betebeharrak, fede onetik eratortzen direnak (KZeko 1.258. art). Ezin dizkio jarrera-betebeharrak horiek inork epailearen

aurrean zordunari galdatu, baina, batzuetan, kalte-ordainaren iturri izaten dira, baita beste alderdiarentzat kontratua suntsiarazteko arrazoia ere. Betebehar osagarri horien adibide, KZeko 1.094. artikulua honako hau jasotzen du: *El obligado a dar alguna cosa lo esta tambien a conservarla con la diligencia propia de un buen padre de familia.*

Ahalmenak

- 1) Zordunak obligazioa bete nahi badu eta hartzekodunari hala jakinarazten badio, eta horrek, justifikatutako arrazoi bat dela medio prestazioa bete dadin ahalbidetzen ez badu, zorduna aske geratuko da. Gauza kontsignatu dezake eta, hala, obligazioa iraungi egingo da (KZeko 1.176. art).
- 2) Zordunak bere esku du, halaber, hartzekodunaren bidegabeko asmoak eta akzioak direla-eta *salbuespenak* jartzeko aukera. Horiek, nolabait, “kontraeskubide” bat dira: hartzekodunak bere eskubideaz abusatuz zordunari bidegabeko erreklamazio bat egiten dionean zordunak hura gelditzeko duen aukera juridikoa. Ezin izango ditu *salbuespenok* egotzi, obligaziozko erlazioa sortzean horiei uko egin badie.
- 3) Bukatzeko, eta era orokor batean formulatuta, obligazioen Zuzenbidean, bada zordunaren onuran ezarritako printzipio bat: *favor debitoris*. Zalantza-kasuetan, beti interpretatu eta estimatu beharko da zalantza zordunaren alde, hots, ahalik eta gutxien behartuta dagoela ondorioztatuz.

BIBLIOGRAFIA

Aurreko gaian jarritakoa eta honako testu hauek:

- BADOSA COLL, F.: *La diligencia y la culpa del deudor en la obligacion civil*, Bolonia, 1987.
- CABANILLAS SANCHEZ, A.: *Las cargas del acreedor en el Derecho civil y ene l mercantil*, Madril, 1988.

